

6 / PODZIM 2013

ČTVRTLETNÍK PRO OBNOVU
ČESKÉ FILANTROPIE

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART
OF GIVING

JE KULTURA
LUXUS?

↓ EDITORIAL

Milí čtenáři,
s potěšením vám představujeme podzimní číslo čtvrtletníku Umění darovat, jehož leitmotivem se stala kultura v mnoha podobách. Slovenský podnikatel a filantrop Andrej Kiska, který nám poskytl rozhovor, je více než názorným příkladem toho, že člověk v sobě musí mít dostatek „kulturnosti“, aby nezištně pomáhal druhým.

Téma a reportáž čísla přibližují, jak vypadají různé podoby kulturního mecenášství. Odhodlání finančníka Igora Faita, manželů Ivany a Petra Leidlových či právníka Stanislava Macháčka by se mohla stát inspirací pro ty, kteří zvažují, jak se zapojit do kulturního dění ve svém okolí.

Historička Miloslava Melanová popsala osud zapomenutého, ale významného továrníka a mecenáše Heinricha Liebiga. Renomovaný antropolog a ekonom Zdeněk Justoň vylíčil, jak se koncem 20. století dělila kořist u jednoho afrického kmene.

Ilustrace jsme v tomto čísle svěřili mladé výtvarnici Anetě Jochimové, jež se specializuje na tvorbu komiksů na přání.

Do časopisu se nám už nevešlo upozornění na počín, který dokazuje, že filantropii nemusí dělat jen ti nejbohatší. Stačí mít dobrý nápad a spřízněné duše, které ho podpoří. Kavárník Ondřej Kobza nechal během léta rozmístit po Praze, Brně a Písku celkem 14 starých pian, aby si lidé mohli zahrát pro potěšení své i ostatních. Jeho akce měla několik báječných efektů: Oživení veřejného prostoru a radost kolemjdoucích. Odpolední procházení Františkánskou zahradou dostalo za melodie Strangers in the Night zcela jinou atmosféru. A ještě víc po zjištění, že ji hrál bezdomovec, který si tak krátil čas. Na náměstí Míru usedly k pianu matka s dospívající dcerou. Starší paní perfektně zahrála jakousi sonátu na náplavce pod Palackého mostem...

Jak píše organizátor projektu Piana na ulici na své stránce: „Věříme totiž, že tyto drobné prvky ve městě mohou napomoci lidem ukázat, co všechno je možné, rozvinout jejich fantazii, inspirovat je. Takové věci jsou zkrátka nakažlivé, a kdo to uvidí a zažije, udělá spontánně něco podobného, nebo o tom bude alespoň vyprávět. Jde o to lidem ukázat, co všechno je možné.“

Ukázat možnosti a tím inspirovat. O totéž se snažíme v Umění darovat.

Přejeme vám příjemné čtení

Krystyna Wanatowiczová
šéfredaktorka

Jiří Bárta
ředitel Nadace VIA

FILANTROPIČTÍ ŠAMPIONI

Ceny VIA Bona znají své vítěze. Již 16. ročník filantropických cen, které udílí Nadace VIA, se uskutečnil začátkem října v pražském Kaiserštejnském paláci. Ocenění získali tito jednotlivci a organizace:

Cena pro velkou firmu: **Česká spořitelna.** Podporuje sdružení SANANIM, které pomáhá drogově závislým. Za třináct let spolupráce mu ČS věnovala 35 milionů korun.

Cena pro malou a střední firmu: **Z-Trade.** Firma, jež se specializuje na distribuci svíček a lepidel, sídlí v Broumově a od roku 2008 posílá každoročně až 100 tisíc korun tamní neziskovce Agentura pro rozvoj Broumavska.

Cena za školní dobročinnost: **Scott Keel a Petr Oliva.** Studenti pražské lékařské fakulty založili před 4 lety organizaci „Běháme s těmi, kteří nemohou“ pro postižené děti na vozíku.

Cena za osobní zaujetí – Srdcař roku: **Tomáš Slavata.** Závodník v terénním triatlonu se dlouhodobě věnuje pomoci dětem z dětských domovů a ze sociálně slabších rodin. Organizuje pro ně pravidelné tréninky i řadu závodů.

Cena za otevírání nových cest: **Hana Macháčová.** Náměstkyně generálního ředitele pojišťovny Kooperativa požádala své kolegy, aby jí místo darů k narozeninám pomohli získat peníze pro dvě postižené ženy. Podařilo se vybrat téměř 300 tisíc korun a netradiční způsob oslavy inspiroval další kolegy.

Cena novinářů pro individuálního dárce: **Martin Hausenblas.** Podnikatel z Ústí nad Labem založil Stipendijní fond Renaissance, který umožňuje nadaným mladým lidem z Ústecka studovat v zahraničí. Do fondu Hausenblas daruje 10% svého ročního příjmu, což v letech 2011–2012 činilo více než 1 milion korun.

4

Zvláštní cenu správní rady Nadace VIA získal sochař **Olbram Zoubek** za celoživotní podporu a ochotu darovat svá díla do aukcí, jejichž výtěžek je určen na dobročinné účely. Umělec patří k nevýznamnějším českým sochařům a výrazně se zasloužil o rozvoj české architektonické plastiky. Jeho díla patří k velmi žádaným, přesto je neváhá darovat na různé dobročinné účely.

Dar světového fotografa. Uměleckoprůmyslové muzeum si připsalo významný přírůstek do své fotografické sbírky. Fotograf **Josef Koudelka** mu daroval soubor 537 fotografií, které reprezentují jeho celoživotní dílo. Hodnota snímků se podle odhadů odborníků pohybuje v desítkách milionů korun. Fotograf, který je od roku 1974 členem prestižní agentury Magnum Photos, by měl mít v roce 2018 v UPM velkou retrospektivní výstavu.

Sherlockovi milovníci. Skupina slovenských fanoušků povídek A. C. Doyle o Sherlocku Holmesovi příjemně překvapila dramaturgy rozhlasové stanice Vltava. Nabídlí jim finanční podporu na dramatisaci dalších příběhů o slavném detektivovi, pokud je namluví herec Viktor Preiss. Stanice výzvu přijala a letos v létě nabídla posluchačům čtyři nové díly.

Stavitel kostela. V malé obci Bukovany na Hodonínsku se místní v minulosti snažili vybrat peníze na stavbu kostela. Nikdy se jim to nepovedlo. Před časem si tuto výzvu vzal k srdci místní podnikatel Josef Kouřil. **Stavbu nového kostela zaplatil** a letos svatostánek otevřel věřícím. „Vydělal jsem si dost peněz podnikáním a nějaké finanční zdroje mi zbyly. Říkal jsem si, že když jsem jediný, kdo ten kostel může postavit, tak to zkrátka udělat musím,“ vysvětlil muž, který nepatří mezi věřící a v obci už postavil repliku historického vodního mlýna.

5

POVAŽUJI ZA SKANDÁLNÍ, KDYŽ DNES MANAŽER VELKÉHO KONCERNU BERE TŘEBA STOKRÁT VÍC NEŽ JEHO ZAMĚSTNANEC. PŘED DVACETI LETY BYL TAKOVÝ ROZDÍL MAXIMÁLNĚ DVACETINÁSOBNÝ. (...) V NAŠÍ ÚSTAVĚ NAJDETE JEDNU KRÁSNĚ JEDNODUCHOU VĚTU: MAJETEK ZAVAZUJE. JEHO VYUŽÍVÁNÍ BY TAK ZÁROVEŇ MĚLO SLOUŽIT VEŘEJNÉMU BLAHU.

Německý milionář Dieter Lehmkuhl,
autor Výzvy k dávce z majetku, kterou už podepsalo více než 60 movitých Němců

TI, KTEŘÍ JSOU UMĚNÍMILOVNÍ

TEXT: KRYSZYNA WANATOWICZOVÁ

„Osvobozené divadlo je finančně zabezpečeno – hurá! – našel se inteligentní ředitel Fordových závodů, který to bude financovat.“

Takhle jásal v září 1927 básník Vítězslav Nezval, když svému brněnskému kolegovi Jiřímu Mahenovi v dopise oznamoval novinky z Prahy. Kromě u ředitele Fordových závodů našli tehdy Jiří Voskovec a Jan Werich podporu například u filmového producenta Miloše Havla, který jim poskytl bezúročnou půjčku a produkoval jejich filmy.

Umělci hledali své mecenáše od nepaměti a nejinak je tomu i dnes. „Mecenášskými projekty jsou pražský DOX a Muzeum Montanelli, brněnská Wannieck Gallery, v Osíku u Litomyšle White Gallery, v Mikulově Galerie Závodný. Důležité jsou i aktivity pana Světlíka ve Vítkovicích. Situace ve výtvarném umění není tak tristní, jak se občas zdá,“ míní Jan Skřivánek, šéfredaktor měsíčníku Art + Antiques.

Stále však nejsme na úrovni Spojených států, kde mají velká muzea, galerie a knihovny správní rady složené z bohatých lidí, kteří pro tyto instituce aktivně shání podporu. Představitelé zdejších kulturních stánek si o podobném modelu mohou nechat jen zdát. V České republice se zapomíná, že kultura není nadbytečným luxusem, nýbrž nutným základem civilizované společnosti. Jak nedávno prohlásil nový ředitel Národní galerie, kunsthistorik Jiří Fajt: „Umění a kultura obecně jsou zdrojem tak vzácných hodnot, jakými jsou otevřenost, tolerance a mravnost.“

Knihy a divadlo na okraji

Zatímco podporovatelů soukromých galerií, ale i hudebních festivalů přibývá, mecenášů divadelních a literárních je

ANKETA Kdybyste byl(a) kulturním mecenášem, na co byste se zaměřil(a) a co byste podpořil(a)?

PETR BÍLEK, šéfredaktor

Literárních novin

Kvalitní kulturně orientované periodikum provokující kritické myšlení. Mělo by to tu výhodu, že bych si udělal radost nikoli jednorázovou, ale mohl bych si ji užívat s každým novým vydáním znovu.

RICHARD ERML, zástupce šéfredaktora Divadelních novin

Kulturní časopisy jako aktuální komentátory i svědky dění. Z jejich svědectví se bude psát kulturní historie a já bych měl

dobry pocit, že za mnou zůstane něco trvalého. Zaměřil bych se na časopisy z oblastí, které sleduji. V literatuře např. Host a v divadelním světě – pochopitelně Divadelní noviny.

JAN M. HELLER, zástupce šéfredaktorky webu iLiteratura.cz

Literární časopisy, které se systematicky věnují reflexi původní i překladové tvorby (včetně náročné, ale velmi potřebné kritiky překladu), protože vedou ke kritickému a poučenému čtení, a tím

spíše poskrovnu. Divadla, nakladatelství a literární časopisy, nabízející jiné než většinové úhly pohledu, jsou závislé jen na grantech.

Příkladem může být loni vzniklé Studio Hrdinů, které volně navazuje na poetiku Divadla Komédie v době, kdy jej vedl Dušan D. Pařízek. Provoz své první sezony divadelníci „slepili“ z různých grantů za pouhých 2,5 milionu korun. Pro lepší představu: roční dotace srovnatelného pražského divadla činí

okolo 20 milionů korun. „V praxi to znamená, že herci jako Stanislav Majer, Karel Dobrý nebo Ivana Uhlířová s celým uměleckým týmem pracují v podstatě dobrovolnický. Již teď víme, že v prosinci 2013 nám peníze dojdou. Velmi bychom si vážili jakékoli finanční podpory ze strany soukromých subjektů,“ přiblížil situaci Jan Horák, umělecký šéf Studia Hrdinů.

I mezi finančníky se už našťestí objevují tací, které zajímají nekomerční kulturní aktivity. Patří mezi ně například

i ke kultivaci části toho, co nazýváme „veřejný prostor“. Dále by byla záslužná podpora velkoryseji koncipovaných projektů: edičních řad či souborných kritických vydání. Například spisy F. X. Šaldy nebo Vítězslava Nezvala.

KAREL KOUBA, šéfredaktor čtrnáctideníku A2 a webu A2larm.cz

Kterékoli odvětví živého umění bez ohledu na formu a žánr. Něco aktuálního, provokativního, co posouvá zažité hranice. Je jedno, zda by to bylo divadlo,

galerie, malé nakladatelství, kapela nebo kulturní časopis. Mecenáši u nás nejsou zvyklí podporovat nevýdělečné projekty, které nejsou vidět na billboardech. Živé umění a obecně kultura vytváří ve společnosti prostředí, z něhož roste nová generace poučených a „kulturních“ občanů, kteří jsou ochotni spolu komunikovat. Je to jakási laboratoř, v níž se zkoumají nové možnosti, tříbí se názory a vznikají budoucí hodnoty. Živá, dosud neetablovaná kultura vytváří budoucí kulturní dědictví našeho národa.

třiapadesátiletý Libor Winkler, ředitel společnosti RSJ. Vystudovaný inženýr, jenž se zabýval matematickým modelováním pohybu vody v přírodě, se po roce 1989 stal jedním z prvních burzovních makléřů v Čechách. „Baví mě svět investic, kde můžu stále něco ovlivňovat. Byznys je pro mě na prvním místě, ale vím, že bych se měl angažovat i jinde. S mojí ženou chodíme rádi do divadla a je-li čas, hodně čteme. Domluvili jsme se proto na spolupráci s nakladatelstvím Arbor vitae, které vydává krásné umělecké monografie. Vyjednáváme také s Divadlem Letí, které se specializuje na současnou evropskou dramaturgii,“ vyznal se méně známý společník mediálně slavnějších kolegů Karla Janečka a Václava Dejčmara, s nimiž se mimo jiné podílí na podpoře galerie DOX.

Brněnský patriot

Osvíceným mecenášům z dob minulých se čím dál více podobá majitel investiční skupiny JET Investment Igor Fait. „Zpočátku jsem neměl úmysl vytvářet sbírku, ale v okamžiku, kdy bylo nutno zakoupeným dílům vzhledem k jejich množství dát nějaký řád, jsem se rozhodl stávající stav cíleovat a postupně tvořenou sbírku zpřístupnit veřejnosti,“ odpověděl Fait na dotaz, jak ho napadlo vytvořit reprezentativní sbírku českého moderního a současného umění, v níž je zastoupeno téměř sto autorů a čítá okolo 800 děl. Tento dravý investor, který kupuje

ztrátové firmy, pak je restrukturalizuje a prodá, je dnes významným kulturním hybatelem města Brna. „Patriot jsem, mám své město rád,“ svěřil se.

Pro Faitovy kulturní počiny platí, že je dělá promyšleně a s vizí do budoucna. V Brně otevřel Fait Gallery, jež má několik výstavních sálů. „Každý ze tří prostorů je zaměřen jinak. Fait Gallery slouží k prezentaci soukromého sběratelství v čele se sbírkou Igora Faita, etablovaným autorům je určen prostor Mem a Fait Gallery Preview poskytuje zázemí pro první samostatné výstavy mladým nadějným umělcům,“ uvedla mladá kurátorka Denisa Kujelová, která vede galerii a rozšiřuje finančníkovu sbírku.

Investor Fait svou galerii dotuje, nicméně je přesvědčen, že bude v budoucnu „finančně soběstačná, což by se díky odbornému poradenství, pronájmu děl a zprostředkování prodeje mělo dařit,“ podotkl osmačtyřicetiletý miliardář, který se stal mecenášem několika mladých umělců, kupříkladu Tomáše Barty, a sponzoruje také Cenu Jindřicha Chaloupeckého.

Vedle ryze galerijních a sbírkových aktivit je Igor Fait také milovníkem funkcionalismu. „Toto období má nejsilnější otisk ve tváři města. Brno tehdy zažívalo obrovský společenský i ekonomický boom a já pevně doufám, že se to může zopakovat.“ Fait proto už ze svých prostředků zaplatil přestavbu Ery – neoplasticistické kavárny v Brně. Nyní také přestavuje Münzovu vilu a loni veřejnosti

po rozsáhlé rekonstrukci představil repliku slavné Zemanovy kavárny.

Nenápadný osvětář

Kdo zavítal v letech 2001–2008 do Soběslavi na jihu Čech, mohl v tamním Rožmberském domě spatřit něco mimořádného. Právnik Stanislav Macháček zde každý rok pořádá dvě až tři jednodenní výstavy špičkových českých tvůrců. Namátkou: Václav Boštík, Jan Koblasa, Bohuslav Reynek, Josef Váchal a další. „Většina lidí neznala umění 2. poloviny 20. století. Chtěl jsem jim ukázat něco, co neměli možnost vidět jinde,“ vysvětlil osmasedmdesátiletý energický muž, který patřil v mládí k původním šestáctníkům Václava Havla.

Rodina Stanislava Macháčka byla po roce 1948 pronásledována, komunisté mu zakázali studovat. Vyučil se radio-mechanikem a se zpožděním si dodělal maturitu a vysokou školu. V 60. letech působil v Muzeu hlavního města Prahy, kde učinil zásadní objev: že Staroměstský orloj nevytvořil mistr Hanuš, ale Mikuláš z Kadaně už o 80 let dříve.

Stanislav Macháček se od mládí přátelil s výtvarníky, jejich díla znal

a obdivoval. Každou jednodenní výstavu sestavil jen z veřejnosti nepřístupných děl. „Napřed jsem s majiteli vyjednal jejich zapůjčení, pak jsem je svážel do jednoho místa a po výstavě zase rozvezl zpět,“ popsal Macháček, jenž musel například kvůli sochám Jana Koblasy jet do umělcova působiště v Hamburku.

Texty k výstavám, plakáty, upoutávky, balení a doprava děl: to vše pořizoval Macháček na vlastní náklady. „První výstavy jsem instaloval brzy ráno v den zahájení, bylo to ale náročné. Proto jsme později výstavy připravovali večer před vernisáží. Ředitel muzea, který nám fandil a pomáhal, díla přes noc originálně hlídal. Spal tam na skládacím lehátku,“ vzpomínal autor unikátních výstav. Zatímco v době, kdy s nimi začínal, nebyla hodnota půjčených děl nijak závratná, v průběhu let raketově vzrostla. „Když jsem si zpětně uvědomil svou odpovědnost za vypůjčená díla, a i fyzické síly začaly ochabovat, dozrál čas s jednodenními skončit.“ Na otázku, proč věnoval svůj čas, energii a peníze realizaci celkem 22 výstav, odpověděl pan Macháček s úsměvem: „Jsem asi prapodstatou notorický osvětář!“

KAREL OCH, umělecký ředitel

MFF Karlovy Vary

Zaměřil bych se na mladé filmaře. Organizátorům našeho festivalu leží podpora začínajících tvůrců na srdci, a debuty proto tvoří každoročně téměř třetinu programu. Náklady na výrobu celovečerního filmu nejsou zanedbatelné, přesto si dovedu představit odbornou komisi udělovanou a mecenášem sponzorovanou cenu pro nejlepší celovečerní scénář ve formě finanční částky, jež bude tvořit část rozpočtu na realizaci snímku.

SILVIE ŠEBOROVÁ, šéfredaktorka

webu artalk.cz

Vybrala bych si organizaci, která sídlí tam, kde bydlím, nebo tam, kde kulturu navštěvuji. Bylo by to nějaké neziskové sdružení snažící se o hledání nových přístupů k umění, o nové způsoby jejich zprostředkování a o hledání cest, jak město oživit. Tyto subjekty jsou často závislé pouze na penězích z grantů, které se tenčí, a značnou část své činnosti vykonávají zdarma či za neadekvátně nízký honorář.

JAN SKŘIVÁNEK, šéfredaktor

měsíčníku Art + Antiques

Na české výtvarné scéně chybí nadace pro staré umělce. Většina programů je orientována na mladé a začínající autory. Vezměte si jen, kolik existuje cen pro mladé umělce. Není zde nikdo, kdo by starým umělcům pomohl zpracovat dílo a postaral se o jejich pozůstalost. Řada věcí je ztracena jen proto, že pozůstalí potřebují vyklidit ateliér. Chybí mezičlánek mezi muzei a galeriemi a obchodníky s uměním. Kdyby někdo dokázal pozůstalosti

zpracovat a určit: to má smysl věnovat Národní galerii, to lze prodat, byla by to pro českou kulturu ohromná služba.

STANISLAV ULVER, šéfredaktor

čtvrtletníku Film a doba

Všechny své oblíbené filmové autory. Namátkou několik jmen, která považuji za nejdůležitější: V animaci: Jan Švankmajer, Michaela Pavlátová, Jiří Barta a Pavel Koutský. V dokumentu: Helena Třeštíková a tvůrčí dvojice Filip Remunda a Vít Klusák.

V LITNI BESTIE NEZVÍTĚZÍ

TEXT A FOTO: IVAN MOTÝL

Literát Vilém Mrštík kdysi pojmenoval ničitelku tuzemských památek bestií vítězí a vyhlásil jí boj. Se stejnou bestií teď bojují i manželé Leidlovi, majitelé zámku v Litni na Berounsku.

Brtnice, Defurovy Lažany, Dolní Lukavice, Hrochův Týnec, Lázně Bělohrad, Moravský Krumlov, Peruc, Zelená Hora. Co spojuje tato místní jména? Jazyková malebnost českého místopisu nikoli. Je to jen malý výčet z parte, jež oznamuje hromadnou zkázu tuzemských zámků: „S hlubokým zármutkem vám sdělujeme, že tato sídla už zřejmě spasí jedině zázrak.“

Ještě nikdy v novodobé historii českých zemí nehrozila zkáza tolika renesančním a barokním sídlům. Devastace obvykle začíná poškozenými okapy, když proudy vody vysvléknou zámek z omítek a štuk až na holou cihlu. Pak se propadne střecha a následně se složí k zemi některá stěna. Za tragédiemi obvykle stojí nejasné majetkové poměry, naivita

restituentů či prázdné obecní pokladny. Mediálních zpráv o zámcích, v nichž triumfuje bestie vítězná, bohužel přibývá. Spisovatel Vilém Mrštík si tento přízrak vymyslel v roce 1897. Bestia triumphans se jmenovalo svolání, v němž napadal tupost pražských radních, kteří rozhodli o likvidaci středověkého židovského města v Praze na Josefově.

Spiknutí žvlů

Zápas s bestií vítěznou dnes vedou i manželé Ivana a Petr Leidlovi, majitelé zámku v Litni na Berounsku. K úplné zkáze sídla nechybělo mnoho. Leidlovi ale během posledních tří let příšeře utali několik hlav. Nejnověji té, která střežila zpustlý zámecký park a bojovala do posledních sil. „Když byla rekonstrukce

Zrekonstruovat celý zámek je práce na generace. Leidlovi doufají, že v jejich úsilí budou pokračovat děti.

Z bankéřky a špičkového konzultanta se stali majitelé zámku a obnovovatelé hudebních tradic.

parku téměř u konce, přišly letos v červnu povodně. Spodní voda odplavila nově navezenou zeminu a rybičky z jezírka plavaly tam vzadu,“ ukazuje Petr Leidl k ohradní zdi parku.

Rostliny byly zničeny a musely se nahradit novými, jenže během čtrnácti dnů uhodila tropická vedra. „Na záchranu nově vysazených azalek, rododendronů, levandulí a dalších rostlin jsme spotřebovali asi deset tisíc litrů vody denně,“ vypráví majitel zámku. Avšak bestia triumphans se ne a ne vzdát! „Na začátku srpna přišla ničivá bouře a poškodila koruny většiny stromů, které předtím dendrologové pečlivě ošetřili. Park byl v havarijním stavu,“ vzpomíná Leidl.

Bouře navíc uhodila v nejméně vhodný čas, pouhý měsíc před druhým ročníkem Festivalu Jarmily Novotné, jenž vzdává hold slavné české operní divě a přítelkyni prezidenta T. G. Masaryka i jeho syna Jana (viz box). „Nedalo se nic dělat, s obnovou parku jsme museli začít potřetí,“ povzdychne si jeden z nejúspěšnějších českých manažerů. Partner české pobočky konzultantské společnosti McKinsey ovšem není zvyklý prohrávat.

Rozezpíváná mysl

Je neděle 8. září 2013 a od kamenné grotty uprostřed parku se ozývá operní zpěv a hudba Georga Friedricha Händela. Po bouřích a záplavách ani stopa. Jediným dramatem je v tuto chvíli vášnivý zpěv, kterým pěvci tlumočí příběh z antické mytologie o Apollónovi nešťastně zamilovaném do krásné Dafné.

O tři hodiny později vystupuje na večerním zámeckém galakonzertu i vnučka Jarmily Novotné, houslistka Tatiana Daubek. Kruh se uzavírá. Babička talentované hudebnice totiž na liteňském zámku žila od roku 1931, kdy se přivdala do šlechtické rodiny Daubků. Z Litně je vyhnali nejprve nacisté, po Vítězném únoru komunisté a v zámku se usídlilo učiliště pro žáky zvláštních škol.

Po roce 1989 areál pustl, až si ho v roce 2009 koupili manželé Leidlovi. Ke zdevastované stavbě neměl manažer z firmy, kde se radí generálním ředitelům nadnárodních společností s obratem v miliardách dolarů, nejprve žádný vztah.

POCHOPIIL JSEM, ŽE TOHLE MÍSTO MÁ NĚCO DO SEBE A ŽE ZÁMEK V LITNI JE NEVYČIŠTĚNÝ DIAMANT. TAK JSEM HO ZAČAL ČISTIT.

Petr Leidl

V září nebylo v zámeckém parku ani stopy po letošních záplavách a bouřích. Druhý ročník Festivalu Jarmily Novotné se vydařil i díky vnučce slavné pěvkyně, která zahrála na housle.

„Napřed to byla nepovedená finanční investice,“ vysvětluje Leidl. Zchátralý a rozkradený zámek ho ale oslovil. „Partneři vedli celou investici nesprávným směrem. Měl jsem z toho být smutný, ale já dostal výbornou náladu,“ vzpomíná. Když se jednou z Litně vrátil domů do Prahy, přistihl se, že si zpívá. A to se opakovalo. Z hudební výchovy přitom mívá dvojku, zpěv ho nezajímal. „Pochopil jsem, že tohle místo má něco do sebe a že zámek v Litni je nevyčištěný diamant. Tak jsem ho začal čistit.“

V září 2011 Leidlovi zatelefonovali do Spojených států Jiřímu Daubkovi, synovi Jarmily Novotné. „Chtěli jsme se mu představit jako noví majitelé zámku,“ vypráví Ivana Leidlová. Úspěšná bankéřka je toho času hlavně matkou dvou malých dětí a zároveň duší občanského sdružení Zámek Liteň. Týden po telefonátu s Jiřím Daubkem už Leidlovi seděli v letadle. „Napjatě jsme čekali, jak nás Daubkovi přijmou ve svém domě v Pound Ridge v New Yorku. Mohlo to skončit formálním rozhovorem, naštěstí jsme si porozuměli,“ vzpomíná Leidlová.

Přípravy prvního ročníku Festivalu Jarmily Novotné v roce 2012 proto mohly začít ve spolupráci s rodinou umělkyně. „Teď už o vztahu s Daubkovými mohu mluvit jako o přátelství na celý život,“ míní Leidlová. Festival koncipuje coby poctu Jarmile Novotné a ženskému vokálnímu umění vůbec. „Pokračuji v podpoře mladých hudebních talentů, kterým se Jarmila Novotná hodně věnovala.“ Letos bylo hudební publikum

DNES JE JEDNO, NA CO SE ROZHODNETE PŘÍSPĚT. JESTLI JAKO PETR SÝKORA PROVOZUJETE CHARITU DOBRÝ ANDĚL NEBO DÁVÁTE PENÍZE SOCIÁLNĚ SLABÝM ČI DO KULTURY.

Petr Leidl

v Litni okouzleno například sytým mezzosopránem mladé pěvkyně Lucie Hilscherové. Manželé Leidlovi se ale chystají podporovat i výtvarné umělce, kteří by na zámku dostali možnost tvořit.

Milion pro Semafor

„Daubkové hostili v Litni řadu talentovaných malířů už v době národního obrození,“ připomíná Petr Leidl, sotva jsme vkročili do budovy vlastního zámku, který slouží jako provizorní muzeum. Hlavní záchranné práce jsou sice dokončeny, v zámeckém muzeu ale scházejí vnitřní omítky. „Dát to všechno dohromady, včetně obrovských staveb v hospodářském dvoře, to je práce na generace,“ přemítá paní Ivana. Běh na dlouhou trať ale bere jako pozitivní vizi. Za dvacet let její děti teprve dokončí univerzitu a nastartují kariéru, zámecké dědictví převzou možná za tři čtyři desetiletí.

Proč vlastně Leidllovi podporují kulturu, a nikoli třeba sociální projekty? „Dnes je jedno, na co se rozhodnete přispět. Jestli jako Petr Sýkora provozujete charitu Dobrý anděl (měsíční příspěvky pro onkologické pacienty, pozn. red.) nebo dáváte peníze sociálně slabým či do kultury,“ odpovídá Petr Leidl.

Veřejný život v tuzemsku považuje za neutěšený, přes politiku by do něj ale nevstupoval. „Cesta vede přes neziskové organizace,“ zamýšlí se. Nejtalentovanější

mladí lidé prý ale nemají v českém byznosu uplatnění. „Trpíme odlivem mladých mozků. Absolvent univerzity, který umí tři jazyky a pozná kus světa v rámci stáží, nemá důvod tady zůstat.“ Leidl mladým lidem radí, aby udělali kariéru v cizině a vrátili se domů. „A něco dobrého v Česku vytvořili, podpořili, darovali. Prostě udělali něco užitečného,“ přeje si úspěšný konzultant.

Ještě než se Petr Leidl rozhodl investovat v ospalém městečku u Berouna, stal se mecenášem divadla Semafor. „Když v motolské nemocnici zachránili život mého táty, rozhodl jsem se dát špitálu darem milion korun,“ vypráví. Během tří týdnů se mu ale nepodařilo příspěvek předat. „Kompetentní člověk nebyl k sehnání,“ líčí. Mezitím se někde doslechli, že jeho oblíbené divadlo Semafor přišlo o dotace a hrozí mu zánik. „Tak jsem zašel za Jiřím Suchým a ten milion mu dal,“ vypráví o náhodě, která jej přivedla k filantropii.

Výše zmíněnou bestii triumphans charakterizoval Vilém Mrštík před více než sto lety takto: „Je to filosofický termín označující onu demarkační čáru, kde inteligence přestává a špatné, vzděláním nezušlechtěné síly nad dobrými nejen vítězí, ale daleko je převyšují.“ I proto se manželé Leidlovi rozhodli se zákeřnou bestii utkat. Díky nim v Litni prohrává na celé čáře.

JARMILA NOVOTNÁ (1907–1994) patřila k nejzářivějším hvězdám světové opery. Vrchol kariéry zažila v Metropolitanní opeře v New Yorku v letech 1940–1956. Dráhu pěvkyně odstartovala v půli 20. let. Její Gilda v Rigolettovi na prknech Národního divadla zaujala 26. října 1927 i přítomného prezidenta T. G. Masaryka, který se stal jejím tichým opatrovníkem i sponzorem. Diváci ji milovali kvůli jasnému sopránu i herecké přesvědčivosti. V roce 1931 si vzala Jiřího Daubka a odstěhovala se na jeho zámek v Litni na Berounsku. Po roce 1948 zůstala rodina v USA. Krásná pěvkyně se objevila i v několika filmech, výraznou roli ztvárnila ve snímku The Search z roku 1948. Daubkové byli vyhlášenými mecenáši českého umění. Na zámku tvořili Josef Mánes, Josef Václav Myslbek či František Ženíšek, jenž v Litni namaloval návrh opony pro Národní divadlo – ten zde v dobách komunismu zdobil jeden z pokojů domova mládeže a byl ukraden až po roce 1989.

ODCHOD ZE SVĚTA PENĚZ ČLOVĚKA OSVOBODÍ

TEXT: KRYSZYNA WANATOWICZOVÁ, FOTO: ARCHIV ANDREJE KISKY

Letos oslavil padesáté narozeniny a Slováci mu vděčí za dvě věci. Nejprve je naučil nakupovat zboží na splátky, aniž by jim „napařil“ velký úrok. Pak založil neziskovku Dobrý anjel, která se stala nejúspěšnější charitou na Slovensku. Teď se popradský rodák Andrej Kiska soustředí na další projekt: rozhodl se příští rok utkat v přímé volbě o prezidentský post.

Když se člověk podívá zvenci na váš dosavadní život, vidí úspěšného a suverénního muže, kterému se daří. Jako byste měl svou cestu přesně nalajnovanou.

Tak to není. Za mnou je hodně pádů a nevěřím tomu, že všichni úspěšní kolem nás mnohokrát nespádli.

Vzpomenete si ještě, jak vypadal váš první velký pád?

Ten první jsem pocítil, když jsem jako úspěšný mladý inženýr přijel na začátku 90. let do Ameriky, kde se ze mě stal umývač na benzinové pumpě a bydlel jsem se šváby. Druhé zklamání nastalo po návratu. Měl jsem u nás otevřít pobočku jedné americké firmy a všechny vydělané peníze jsem dal do jejích akcií jako gesto loajality. Jenže ta firma po několika týdnech zbankrotovala. Po téměř dvou letech dřiny jsem neměl peníze, práci, bylo mi devětadvacet a měl jsem dvě malé děti. Ale život šel dál.

Co vám Amerika naopak dala?

Chuť podnikat. Viděl jsem tam nesmírný optimismus lidí, kteří se nebojí zkoušet něco nového. U nás se lidé bojí riskovat.

Takže jste se po ztrátě všech peněz pustil do podnikání?

Radil jsem se s bratrem a bratrancem, co dál. Viděli jsme, že lidé na Slovensku

chtějí zboží, ale nemají na to. Banky měly tehdy nedůvěru vůči nižším a středním třídám. Když lidé chtěli televizi nebo mikrovlnku, banky jim daly šílený 25 procentní úrok. Nakoupili jsme tedy přímo u výrobců a vymysleli jednoduchý a účinný splátkový systém. Maloobchodník koupil pračku za osm tisíc korun a prodal ji za deset. My obešli maloobchod, prodali také za deset tisíc, ale na splátky. Tak vznikl bezúročný systém Triangel. To byla bomba. Statisíce lidí kupovaly na splátky a rozjeli jsme to ve velkém i v České republice.

Úroky na zboží jste zavedli po příchodu konkurence?

Přesně tak. Po Triangelu jsme vytvořili splátkový systém v obchodech Quatro s desetiprocentním navýšením. A pak už se jen splátkovalo a splátkovalo. General Electric odešel ze slovenského trhu hlavně kvůli nám. Zůstal Home Credit a Cetlem, ale Quatro je jasně nejúspěšnější.

Jak se podnikalo v 90. letech? V Čechách byla divoká doba, ale traduje se, že na Slovensku to bylo ještě divočejší.

Sídlili jsme v takzvaném doupěti mafií v Kežmarku, kde byly různé výpalnické skupiny. Ale díky tomu, že jsme nic nezprivatizovali a nic jsme zadarmo nedostali, nevíšali si nás. Chodili za lidmi, kteří se mohli dělit. My měli všechno

na úvěry. Problém byl s vymahatelností práva, když nás někdo okradl, ale to trvá bohužel dodnes.

Patřil jste mezi ty, kteří hodně pracují a hodně si užívají?

Podnikal jsem s bratrem a bratrancem a nikdo z nás neměl marnotratné manýry. Nepatřil jsem ani mezi absolutní workoholiky. Sice jsem pracoval hodně, ale snažil jsem se najít si čas na rodinu, přemýšlení, čtení a cestování. Až po prodeji firmy jsem si zrealizoval pár snů. Máme malý domek v Popradu a kvalitní auto.

Když jste firmu prodali, věděli jste, že se budete věnovat filantropii?

Ano, získal jsem dost kapitálu, abych zajistil rodinu a věděl jsem, že mi zbude na pomoc ostatním.

Jaký je rozdíl mezi podnikáním a charitou?

Charita je těžší než byznys. Jsou v ní stejná pravidla jako u budování značky, důvěra, práce se zákazníkem a tak dál. Jenže když vám prodám dobrou čokoládu a bude vám chutnat, zítra si koupíte další. V případě charity mi dáte peníze, ale já vám za ně nic neposkytnu. Jen pocit. Charita není potřeba. Ráno nevstáváme s otázkou: Komu dnes budu pomáhat?

Dobrý anjel pomáhá rodinám, v nichž dítě či rodič onemocní rakovinou. Hrál nějakou roli, že je tato nemoc mediálně vděčnější než například pomoc starým lidem?

Hodně jsme řešili, komu pomáhat. Jednu dobu to vypadalo, že vytvoříme systém pomoci pro mladé lidi, kteří vychází

JAKO PODNIKATEL JSEM BYL ZVYKLÝ, ŽE ZAPLATÍM, DOSTANU SLUŽBU, A KDYŽ NEBUDE DOBRÁ, REKLAMUJI JI. ALE U CHARITY TO TAK NEFUNGOVALO.

z dětských domovů. Ale pak jsem se potkal s paní Vierkou, která dostala rakovinu štítné žlázy. Měla pět dětí, manžel neplatil alimenty, její příjem byl 12 tisíc korun, a z toho půlku dala na nájem. Když jsem se byl podívat u ní doma, kde to vypadlo jako ze škatulky, přišlo mi to strašně nespravedlivé.

Jak jste se k takové rodině dostal?

Můj dobrý přítel v Popradu je onkolog. Pochopil jsem, že máme špatně nastavený sociální systém, je-li člověk vážně a dlouhodobě nemocný. Jsou případy, kdy je matka sama s třemi dětmi a z toho dvě mají rakovinu. Další rodina má dvě děti, jedno má rakovinu a druhé mozkovou obrnu. Takových kombinací se nám začalo scházet čím dál víc.

Jednou jsem byl v rodině, kde měli syna s nádorem, který věděl, že zemře. Další dvě dcery měly těžkou chorobu očí. Pak měli ještě další dceru, která byla jediná zdravá. Otec byl bez práce a matka nevěděla, zda má být se synem na onkologii nebo s dcerami na očnám. Když jsem k nim přišel, nabídli mi chlebičky. Já tam seděl a věděl, že ten chlapec brzy umře, že ty dvě kočky přijdou o zrak a že celá rodina je v zoufalém stavu. Nikdy jsem nelitoval, že pomáháme takto postiženým lidem.

Mohou být případy takového absolutního neštěstí jedním z důvodů, proč se Dobrý anjel stal nejúspěšnější charitou na Slovensku?

Je to kombinace transparentnosti, přerozdělení všech vybraných prostředků do posledního centu a cílové skupiny. Samozřejmě, že cílová skupina dětí je nejcitlivější. Jenže i přesto se takto postiženým rodinám dříve moc nepomáhalo. Maximálně dostaly jednorázovou pomoc. Zavedli jsme proto jako jediní pravidelnou podporu každý měsíc. U nás rodiny dostávají okolo 120 € měsíčně, v Česku je to trochu víc. Stane-li se dítě pacientem onkologického oddělení, dostane se k nám do systému a rodině posíláme peníze, dokud se dítě nevyhléčí. Pokud zemře, posíláme příspěvek ještě šest měsíců po úmrtí. Když jsme s naším projektem začínali, dělali jsme si průzkum, co lidem nejvíc vadí na charitách. Většina odpověděla, že neví, kam jejich peníze jdou. Tak jsme to udělali průhledně.

Jak máte ošetřené zneužití vaší pomoci?

Pacienty do systému vybírá lékař, který zná pacienta a jeho poměry, ale ani to není stoprocentní jistota. Měli jsme maminku, která měla devět dětí a podváděla nás. Celkem jsme za sedm let zastavili asi

DOBRÝ ANJEL – DOBRÝ ANDĚL

Nezisková organizace Dobrý anjel rozdělila za 7 let své existence více než **19 milionů euro** mezi **5500 rodin**. Průměrná výše měsíčního příspěvku je cca **120 euro**. Projekt, který je založen na pravidelné měsíční finanční pomoci rodinám, v nichž někdo onemocní rakovinou či jinou zákeřnou chorobou, inspiroval i české podnikatele **Petra Sýkoru** a **Jana Černého**, bývalé majitele firmy Papirius. Díky pomoci a radám Andreje Kisky založili v roce 2011 nadační fond Dobrý anděl, který funguje na stejném systému jako na Slovensku (viz www.dobryandel.cz a www.dobryanjel.sk). Dobrý anděl dosud přerozdělil téměř **38 milionů korun**.

40 příspěvků. Zvažovali jsme poukázky místo peněz, ale to by nabouralo celý systém. Vždy může dojít ke zneužití. Když se nám to potvrdí, pomoc zastavíme. Specifikum také je, že nedovolujeme dárcům, aby si vybrali z nějakého seznamu, komu pomáhat. Když chcete pomáhat, tak vždy jen jedné rodině, kterou vám po vyžádání vybere systém. Ostatní příspěvky se rozdělují mezi všechny rodiny.

Když jste pro Dobrého anjela sháněl finance, bylo to těžké?

Na režii jsem dal vlastní peníze, ale reklamě a jinou pomoc jsem se snažil shánět osobně. Zpočátku to bylo dost těžké. Jako podnikatel jsem byl zvyklý, že zaplatím, dostanu službu, a když nebude dobrá, reklamuji ji. Ale tady to tak nefungovalo. Přišel jsem jako prosící psík a nic. Trvalo mi delší dobu, než jsem si na tuto roli zvykl.

Proč jste to nevzdal?

Je to otázka motivace. Když vím, že pomůžu tisícům lidí, stojí mi za to stát se prosícím psíkem.

Andrej Kiska obdivuje u dalajlamy jeho učení, které je založeno na pomoci druhým.

Jak jste přiměl další bohaté podnikatele, aby se zapojili?

Vložil jsem do Dobrého anjela milion euro, které jdou na režii. Pak jsem oslovoval bohaté lidi, které jsem znal, aby také přispěli na provoz a příspěvky od běžných dárců tak mohly jít do rodin v plné výši. Například nedávno se nám přihlásil člověk, který bude posílat 2,5 tisíce euro měsíčně na režii Dobrého anjela.

Stalo se vám, že někdo z bohatých odmítl?

Mnohokrát. Oslovil jsem asi sto nejbohatších Slováků a přidali se čtyři. Ti, kteří odmítli, jsou často silní manažeři, kteří chtějí dělat vlastní aktivity. Vidím ale, že u nás dochází k posunu. Jeden podnikatel mě před časem oslovil, abych byl v jeho poradním týmu. Rozhodl se dávat roční zisk své firmy v hodnotě asi sto milionů euro na charitu. Je dobré, když si lidé uvědomí, že peníze si do hrobu nevezmou.

Není vám líto, že se vaše jmění ztenčuje?

Jako manažera mě to zpočátku mrzelo, ale rodinu jsem zabezpečil, děti dostanou

na studium a zbytek mohu investovat na pomoc druhým. Jsem velmi rád, že jsem se rozhodl odejít ze světa, kde se jen řeší, kolik máte peněz a kolik ještě vyděláte. Takové rozhodnutí člověka osvobodí.

Souvisí to s vašimi sympatiemi k buddhismu?

O pomoci druhým hovoří každé náboženství. Věřím v boha a snažím se z každého náboženství nasát to dobré. V buddhismu je pro mě velkým příkladem dalajlama, který učí o potřebě aktivní pomoci. Je stoupencem takzvaného mahájánového buddhismu. Říká, že se chce po smrti znovu narodit, aby mohl znovu pomáhat druhým. Krásná myšlenka. Mně se na buddhismu líbí, že vysvětluje, že naším největším nepřítelem je naše vlastní mysl. To si lidé moc neuvědomují a své neštěstí přisuzují vnějším okolnostem, místo toho, aby jeho kořeny hledali v sobě. Člověk se někdy v koloběhu běžných starostí tak zahltní, že se zapomene usmívat. Také se mi to někdy stává.

Zanedlouho začne prezidentská kampaň. Jaké byly reakce, když jste kandidaturu oznámil? Odhlásili se dárci Dobrého anjela?

Naopak. Stále rosteme. Meziročně o víc jak 15 procent. Ale jsem zvědavý, co se stane, až přijde ostrá kampaň a s ní nevyhnutelné období velké špíny.

Jak vás vlastně napadlo kandidovat na prezidenta?

To přišlo postupně. Chtěl jsem pomáhat

a časem se nám podařilo vybudovat nejúspěšnější charitu v zemi. Charita má ale své limity a vy se ptáte: A nedá se pomoci ještě jinak a lépe? Možná je to příliš velký oříšek a nevyjde to, ale člověka nakonec mrzí věci, které nevyzkoušel, a ne ty, které nevyjdou.

Zlé jazyky tvrdí, že jste Dobrého anjela zakládal s plánem, aby vám pomohl uspět v politice.

To je absurdní. Dobrého anjela jsme založili před sedmi lety, a od té doby jsem odmítl několik nabídek na vstup do politiky včetně té na post předsedy jedné strany. Když jsem viděl, v jak špatném stavu máme zdravotnictví, měl jsem v plánu vytvořit filantropický projekt dětské nemocnice. Něco jsem do toho investoval a dva roky jsem se s tím trápil. Bohužel přišla krize a banka ten projekt stopla. Řekl jsem si tedy, že zkusím pomoci našim lidem jinak.

Proč nezaložíte stranu?

Chtěl bych naší společnosti pomoci jako prezident. Koneckonců, v České republice je vidět, že prezident dokáže změnit řadu věcí, aniž by se měnily jeho pravomoci.

Chtěl byste být podobně aktivní jako Miloš Zeman?

Je mi blízké vysvětlování a ovlivňování společnosti v havlovském stylu. Prezident má být aktivní, ale neměl by si uzurpovat moc, obcházet parlament a snažit se prosadit poloprezidentský systém. Koncentrace moci je vždy velké riziko.

18

ANDREJ KISKA (50) se narodil v Popradu – Spišské Sobotě. Vystudoval Elektrotechnickou fakultu na Technické univerzitě v Bratislavě. V letech 1990–1992 pracoval jako námezdní dělník v USA. Po návratu založil se společníky splátkovou společnost Triangel, jejíž pobočky měly v ČR a Maďarsku. Splátkové firmy se sjednotily do skupiny Triangel Quatro, kterou v roce 2005 koupila Všeobecná úverová banka. V roce 2006 založil s reklamním podnikatelem Igorem Brossmannem neziskovku Dobrý anjel. Získal ocenění **Manažer roku (2006)** a **Křišťálové křídlo za filantropii (2011)**. Loni oznámil svou kandidaturu na prezidenta. Není členem žádné strany. Je podruhé ženatý, má čtyři děti. Je autorem knih *Cesta manažera z pekla a Vezmi život do svých ruk.*

DAŇOVÉ VÝHODY PŘI POSKYTNUTÍ DARU

V zákoně o dani z příjmu jsou již od 90. let zakotveny daňové pobídky pro dárcce. Týkají se fyzických a právnických osob. Podrobné informace připravila Lenka Mrázová, daňová expertka a předsedkyně správní rady Nadace VIA.

Daňové zvýhodnění při poskytnutí daru je důležitou pobídkou k rozvoji soukromého dárcovství v České republice. Každý daňový poplatník, který poskytne finanční dar, si může o jeho hodnotu snížit základ daně z příjmu.

Kdy a jakým způsobem si mohou daňoví poplatníci uplatnit daňové zvýhodnění?

Právnická osoba a OSVČ – uplatní si hodnotu daru sami v daňovém přiznání na základě darovací smlouvy, potvrzení o zaplacení daru či potvrzení o poskytnutém daru v případě nepeněžních darů. Hodnota darů bývá uvedena ve smlouvě. Pokud tam není, vychází se z hodnoty v účetnictví poplatníka, u hmotného majetku lze odečíst jeho daňovou zůstatkovou cenu. Zaměstnanci – donesou všechna potvrzení o poskytnutých darech (vystaví jim obdarované neziskové organizace) do své mzdové účtárny do poloviny února následujícího roku. Mzdová účetní zohlední poskytnuté dary v ročním zúčtování

daně a v březnové výplatě to zaměstnanec příznivě pocítí.

Na co bych se měl jako dárcce připravit, pokud chci vedle finanční hotovosti darovat také akcie či jiné cenné papíry?

Kromě darovací smlouvy je třeba přesně znát hodnotu cenných papírů zachycenou v účetnictví ke dni darování, protože jen tu lze odečíst od základu daně. U převodu některých cenných papírů je nutné dbát na provedení změny v Centrálním depozitáři cenných papírů.

Mohu darovat nemovitosti, umělecká díla nebo podíl ve firmě?

Ano, to vše lze také darovat a využívat výše zmíněných výhod. Opět je třeba mít darovací smlouvu, registrovat převod nemovitosti v katastru. Podíl se převádí smlouvou o bezúplatném převodu obchodního podílu. Znalost hodnoty z účetnictví je pro případný odečet od základu daně klíčová. U nemovitostí se od základu daně odečítá její daňová zůstatková cena.

19

Typ dárcce	Daňové zvýhodnění	Je každý dar daňově uplatnitelný?	Co dalšího musí dárcce splnit?
Fyzická osoba	Dar snižuje základ daně z příjmu fyzických osob, a to až do výše 10 % základu daně z příjmu	Základ daně z příjmu snižuje pouze dar poskytnutý správnému příjemci na správný účel, jejich výčet viz § 15 odst. 1) zákona o daních z příjmů	Kumulativní hodnota poskytnutých darů v daném roce musí dosáhnout alespoň 1 000 Kč
Právnická osoba	Dar snižuje základ daně z příjmu právnických osob, a to až do výše 5 % základu daně z příjmu	Základ daně z příjmu snižuje pouze dar poskytnutý správnému příjemci na správný účel, jejich výčet viz § 20 odst. 8) zákona o daních z příjmů	Musí být v zisku Hodnota každého poskytnutého daru v daném roce musí být alespoň 2 000 Kč

LIBERECKÝ MECENÁŠ Z RODU LIEBIGŮ

TEXT: MILOSLAVA MELANOVÁ

FOTO: ARCHIV SEVEROČESKÉHO MUZEA A OBLASTNÍ GALERIE V LIBERCI

Textilní králové. Tak se říkalo za Rakouska-Uherska a první republiky dynastii Liebigů, jejichž zásluhou se ze severočeského Liberce, dříve Reichenbergu, stalo význačné průmyslové město. Liebigové však nebyli „jen“ továrníky. Nejvýznamnějším mecenášem z rodu byl Heinrich Liebig, jenž ve své závěti odkázal Liberci umělecké sbírky, peníze i sídla.

Heinrichův otec Johann Liebig patřil k podnikatelům, kteří jsou dnes v literatuře označováni jako „tvůrci českého zázraku“. Za habsburské monarchie totiž nastartovali rozvoj průmyslu v českých zemích. Johann (1802–1870) pocházel z Broumova a vyučil se soukeníkem. S bratrem se usadili v Liberci, kde byla textilní výroba po skončení napoleonských válek na vzestupu. Z tovaryše se vypracoval v textilního magnáta, kterému v roce 1867 udělil císař Franz Josef I. šlechtický titul.

Podobizna Heinricha Liebiga od jeho dvorního malíře Eduarda Charlemona.

Podnikatelská dráha Johanna Liebiga by vydala na řadu knih: vybudoval impérium, které mělo základnu v Liberci a pobočku ve Vídni. Zaměstnával tisíce lidí, zaváděl moderní technologie, stavěl továrny a měl podíl na rozvoji těžby uhlí v Čechách. Již počátkem 40. let 19. století patřila firma Johann Liebig a spol. k největším v monarchii a její majitel k nejdynamičtějším podnikatelům. Zavedl pracovní řád, provozoval velkou jídelnu pro dělníky a vystavěl pro ně první byty, které se staly základem celé zaměstnanecké čtvrti, známé jako Liebigovo město. Pro děti zaměstnanců založil školu a otevřel opatrovnu pro předškolní děti dělnic, kterou řídila Liebigova nejstarší dcera.

Velkorysý syn Heinrich

Z prvního manželství měl továrník Liebig čtyři dcery a tři syny. Coby otec rodu věnoval vzdělání synů velkou pozornost. Získali znalosti jak v textilních oborech a podnikání, tak širší rozhled a všeobecné vzdělání. Zaujaly je proto aktivity překračující podnikatelský svět. Asi nejvíce „vybočil“ druhorozený syn Heinrich Karl (1839–1904). Díky sňatku s Karolinou Voigtovou, jejíž vídeňská rodina se přátelila s umělci, se seznámil s Eduardem Charlemonem, rakouským malířem žijícím v Paříži. Pod jeho vlivem začal Heinrich sbírat kromě užitého umění také díla soudobých rakouských, německých a francouzských malířů, inspirovaných starší nizozemskou malbou.

Heinrich Liebig věnoval Liberci tento pseudogotický hrad s vyhlídkou.

Foto: archiv Severočeského muzea (SM, IV-35-Fd)

Vytvořil sbírky, které patřily k největším v monarchii.

Heinrich pobýval s rodinou převážně v Liberci, kde se mu v letech 1868 až 1880 narodil syn a čtyři dcery. Kromě správy otcova impéria, o něž se dělil s bratry, ovlivnil kultivování liberecké společnosti. V 80. letech 19. století měl zásadní podíl na osamostatnění Severočeského muzea a na rozvoji jeho sbírek. Na počátku 90. let si vybudoval další sídlo ve Frankfurtu nad Mohanem, kam umístil část svých soukromých sbírek.

Továrník měl také slabost pro krajinu v okolí Liberce. Na oblíbeném místě svého otce na úpatí Jizerských hor, tzv. Kovářském kameni, nechal zbudovat pseudogotický hrad s vyhlídkovou věží. Romantický objekt, nazvaný Hohenhabsburg (dnes Liberecká výšina), pronajal roku 1901 Německému horskému spolku, který zde provozoval restauraci a prohlídky věže. Nedaleko hradu si nechal postavit tzv. Lesní vilu. Jejeho dokončení se však nedožil. Poté, co v roce 1900 zemřel jeho jediný syn, se zhoršil Heinrichův zdravotní stav. Brzy sepsal závět týkající se osobního majetku. Poslední měsíce života trávil ve frankfurtské vile v péči ošetřovatelky a upravil znění závěti. Přál si, aby v jeho sídlech mohly žít ty, které mu byly v posledních letech nejbližší, sestra Gabriela Weinrichová a „věrná pečovatelka slečna Rohe“. Dne 5. dubna roku 1904 zemřel.

Liberečtí zastupitelé následně svolali mimořádnou schůzi, aby se seznámili s obsahem závěti. Vyšlo i zvláštní vydání listu Reichenberger Zeitung, jež přineslo znění testamentu. Liebig byl vůči rodnému městu velkorysý. Liberec získal obrazovou sbírku uloženou v jeho libereckém bytě a 600 tisíc korun na její uchování a rozšiřování. Městu věnoval také Lesní vilu a pseudogotický hrad s podmínkou, že kolem nebude

LIEBIGOVÉ Zakladateli rodu byli Johann Liebig (1802–1870) a starší bratr Franz Josef (1799–1878), jehož syn Franz (1827–1886) vytvořil fond pro budování liberecké radnice. Johannův syn Heinrich (1839–1904) věnoval městu mimo jiné svou uměleckou sbírku. V roce 1945 byla rodina odsunuta a majetek zabaven, přestože soudní řízení neprokázalo jejich aktivní nacistickou činnost. Z továrny se stal státní podnik Textilana, jejíž budova byla zbořena v roce 2004.

nic, co by kazilo ovzduší a klid. Dále získával Liberec milion korun pro fondy na chudinskou péči a 100 tisíc korun pro městskou knihovnu. Muzeu Heinrich odkázal sbírku kovů a další starožitnosti a 300 tisíc korun na rozšiřování sbírek.

Všechny finanční dary tvořily součást fondu „Nadace barona Heinricha Liebiga“, z něhož se měly čerpat jen úroky.

Městští zastupitelé přejmenovali cestu do Jizerských hor (dnes Husova ul.) na třídu Heinricha Liebiga a rozhodli o zhotovení mecenášovy sochy. Mramorová plastika v nadživotní velikosti stanula na schodišti liberecké radnice až v květnu 1912. Na konci války v roce 1945 byla odstraněna.

Minulý rok se jménu Liebigů dostalo alespoň malé pozornosti. Soukromé muzeum Giersch ve Frankfurtu nad Mohanem uskutečnilo spolu s Oblastní galerií Liberec a Severočeským muzeem výstavu věnovanou sběratelské a mecenášské činnosti Heinricha Liebiga. Doufejme, že akce, jež skončila letos v lednu, se objeví i v Liberci, kde se zatím o velkorysém rodákovi téměř neví.

DOBŘÝ LOVEC ROZDAL MASO VŠEM

ZDENĚK JUSTOŇ

Přírodní národy se mezi sebou nerozdělovaly na bohaté a chudé tak, jak jsme dnes zvyklí. Vytvářely malé skupiny, kde osobní prestiž znamenala víc než materiální zisk. Ukažme si to na kmeni, který žil v Africe, nedaleko rovníku u jezera Eyasi v dnešní Tanzanii.

Hadzové byli sběrači a lovci. Na přelomu tisíciletí jich přežilo už jen okolo 350. Mluvili prastarým jazykem a fungovali relativně nezávisle na svých zemědělských sousedech, s nimiž si občas vyměňovali některé výrobky. Půda, na níž žili, přála růstu divokých plodin a ještě na začátku 20. století se na ní vyskytovala obrovská stáda zvířete. Kmen živil převážně rostlinné plody: ženy vyhrabávaly ze země jedlé hlízy a kořeny, sbíraly divoce rostoucí bobule, česaly ovoce. Muži hledali med divokých včel a lovili různé savce a ptáky pomocí luků a šípů. Díky přírodní hojnosti mohli Hadzové tábořit, lovit a sbírat, kde se jim zachtělo.

Bez ohledu na roční období potřebovali v průměru méně než dvě hodiny denně na zajištění obživy. Práce jim zabírala mnohem méně času než jejich sousedům zemědělcům, což se kladně projevovalo na jejich fyzickém a zdravotním stavu. Každá domácnost se starala o potravu, stavbu přístřešků a nemnohý majetek, sestávající z oblečení a pracovních nástrojů. Hadzové žili v klasické rodině: otec, matka a děti. Monogamie byla společenskou normou, a jen asi 4 procenta mužů mohly mít dvě ženy.

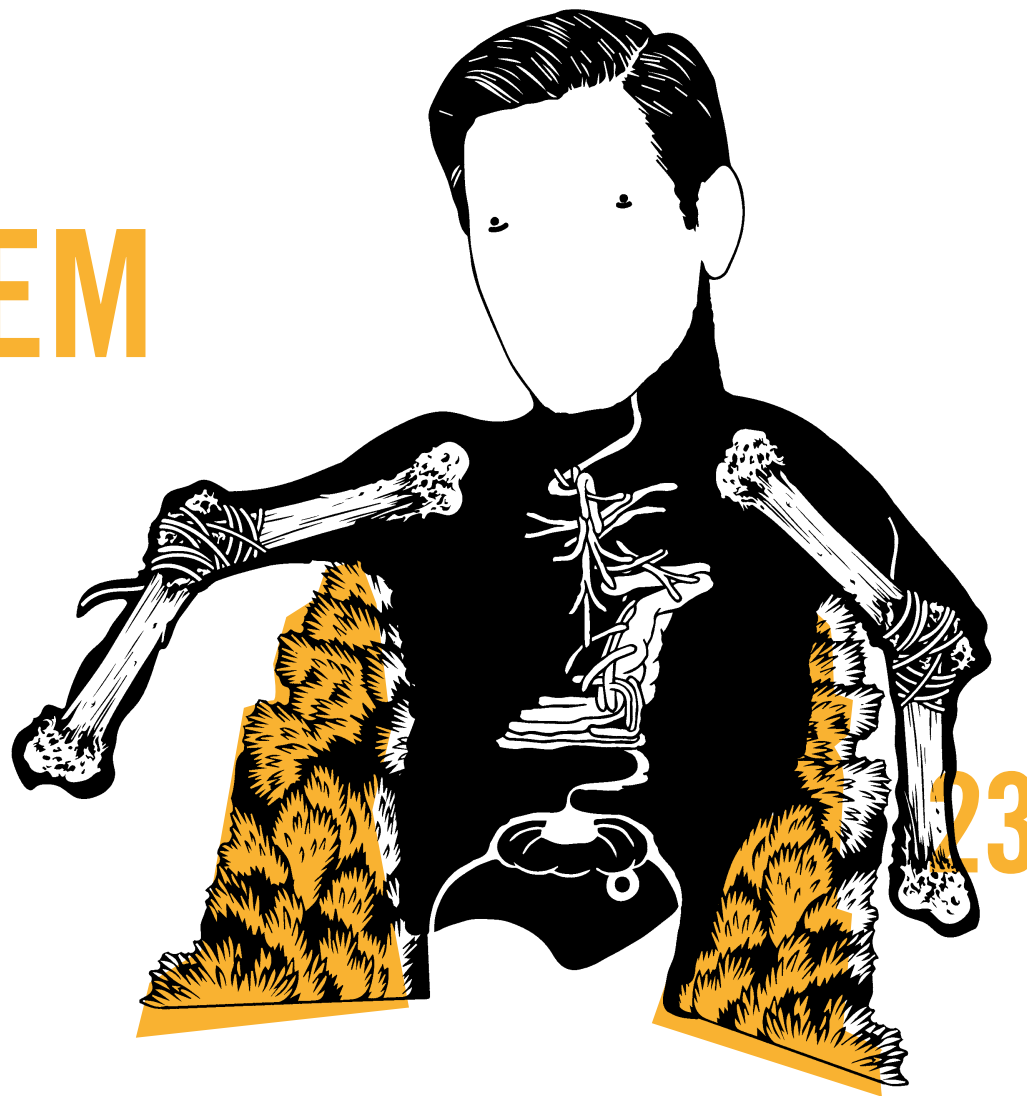
Většinu potravy zajišťovaly ženy, lov byl zaměstnáním mužů. Přes výjimečné množství zvířete v tamní savaně pocházelo až 65 procent potravin ze sběru rostlinných plodin, pouze 35 procent z masa a medu. Rostlinnou potravu si mezi sebou Hadzové rozdělovali podle pravidla

reciprocit: dali sousedovi a mohli od něho v budoucnu očekávat, že jim to oplatí. I přesto nebyla rostlinná strava hodnocena příliš vysoko. Hadzové se považovali za lovce a sami to o sobě říkali. Maso bylo preferovanou stravou a s lovem byly spojeny různé rituály. Za nedostatek považovali, když měli masa málo, ačkoliv ani tehdy netrpěli nouzí. Bylo pro ně nemyslitelné, že by někdo umřel hladem, nebo že by dva dny neměli co jíst.

Lov znamenal i pro dobrého lovce velkou neznámou. Muž hledal při pochůzce v travnaté savaně, když našel příhodný kus, přiblížil se k němu na vzdálenost asi 20 metrů, vzal luk a šíp a vystřelil. Poraněné zvíře musel několik hodin sledovat, než zemřelo. Do tábora lovec přinesl tolik masa, kolik mohl unést. Pokud to nebylo příliš daleko, vydali se na místo i ostatní muži. Lovce pokládali za samozřejmé, že „jeho“ úlovek mu pomáhají nést i jiní muži.

Velký kus zvířete se podařilo ulovit pouze zřídka. Někdy se čekalo mnoho týdnů, než některý z lovců zabil žirafu či antilopu. Nepředvídatelnost výsledku způsobila, že masa jako prestižní potraviny byl relativní nedostatek. O úspěchu rozhodovala dovednost mužů. Lov vyžadoval předvídatost, trpělivost a zručnost, tedy jistou specializaci. Jen některý z mužů měl všechny předpoklady úspěchu. Jakoby zde platilo Paretovo pravidlo, které říká, že 80 procent výstupů zajišťuje 20 procent vstupů práce.

Každý úlovek se stal významnou událostí pro celou domorodou komunitu. Z dnešního pohledu je klíčové, že ulovená zvířecí nebyla osobním majetkem lovce. Z velkého úlovku se stal vzácný veřejný statek, který se rozděloval. Ale nikoli podle pravidla reciprocit. Nabídkou byl

velký úlovek a poptávkou žádosti o podíl masa. Dobrý lovec neměl žádnou možnost dát jen příbuzným, nebo vynechat své dlužníky. Dostali totiž všichni, kdo si o maso řekli. Úspěch dobrého lovce tak měl jen malý efekt pro jeho vlastní domácnost. A on sám dostával dlouhodobě méně, než kolik sám rozdál.

Nabízí se otázka, proč se lovci afrického kmene Hadzů chovali tak altruisticky? Důvodů měli více. Dosáhli postavení, které jim přinášelo autoritu žádaného souseda. Měli možnost získat dvě ženy a jejich úspěch posílil motivaci soutěžit

s ostatními muži. Všechny ženy a hodně mužů upřednostňovali život v táboře, kde byl dobrý lovec. Svou roli také hrálo udržení dobrých vztahů v kolektivu. Úspěšní lovci si byli svého postavení vědomi a říkali: „Jdu žít do toho tábora, abych je naučil lovit“ nebo „ten tábor nyní potřebuje mou pomoc.“

Přírodní národy tedy neshromažďovaly hmotný majetek, ale symbolický kapitál. Za bohaté se v kmeni Hadzů nakonec považovali všichni: lovec byl významný muž, díky němuž ostatní získali maso, vnímané jako prestižní pokrm.

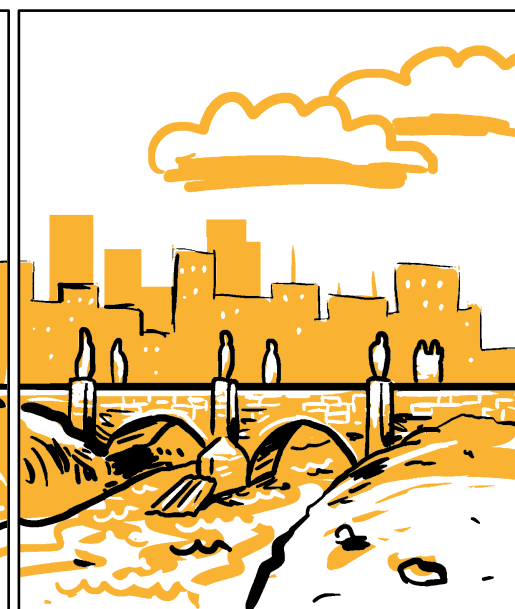
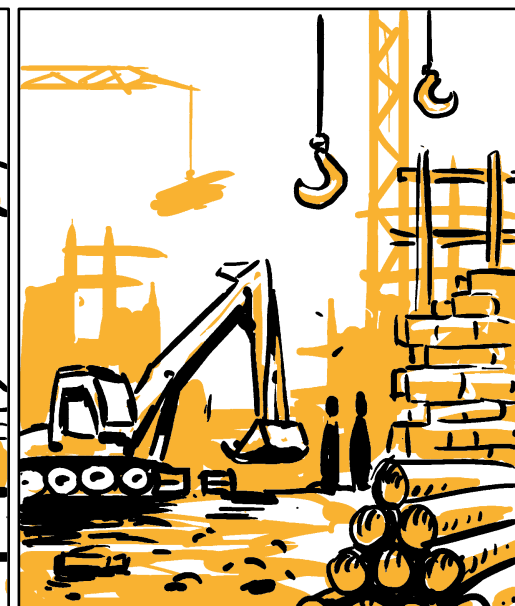
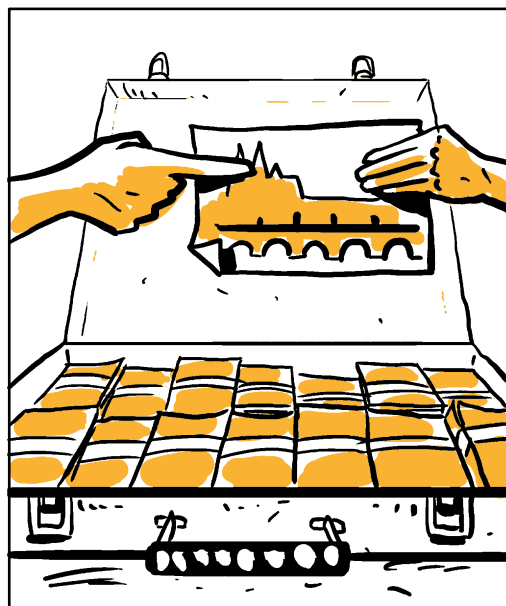
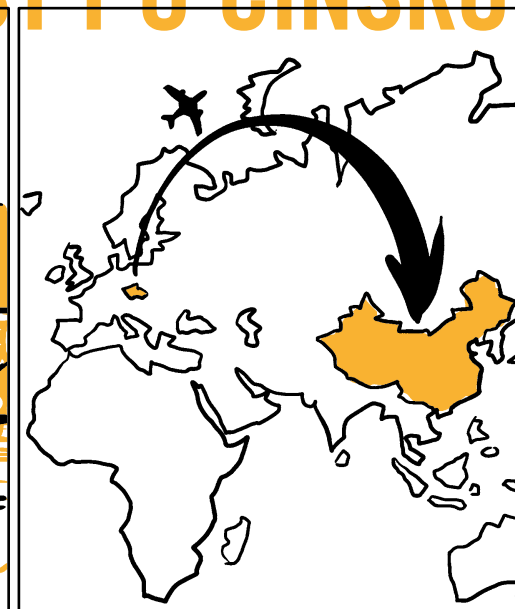
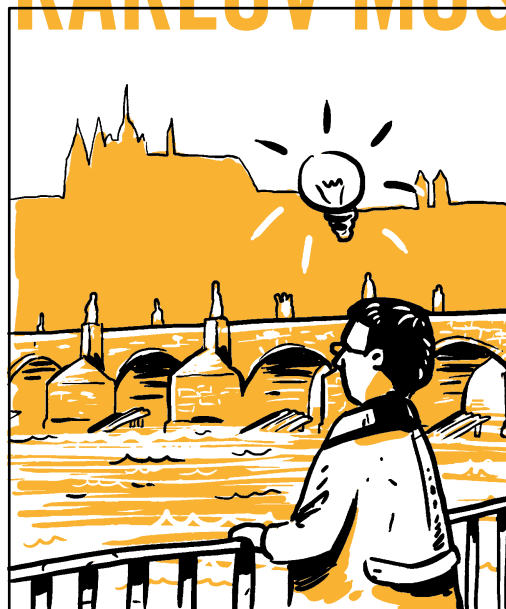
ZDENĚK JUSTOŇ (1942) ekonom zabývající se sociální a kulturní antropologií. Autor knih *Hudba přírodních národů* a *Setkání Lévi-Strausse s Tolkienem*. Loni mu vyšla výpravná publikace *Ekonomie přírodních národů*, kterou ekonom Tomáš Sedláček charakterizoval slovy: „Je málo knih, které pojednávají o tak dávných tématech a zároveň jsou tak současné.“

ZVLÁŠTNÍ ZÁLIBA ČÍNSKÉHO MILIARDÁŘE

Bohatí obyvatelé Číny staví repliky kulturních pamětihodností jako je Eiffelova věž či Vítězný oblouk. Nedaleko Šanghaje je k nalezení i část Prahy s Karlovým mostem, kterou postavil miliardář Tchu Chaj-ming. Reportér České televize Tomáš Etzler se na místo vypravil a popsal své dojmy: „Prahu“ tvoří sídliště typických čínských pěti až sedmipatrových paneláků, které jsou pomalovány rádooby historickými freskami a jejichž fasády zdobí sporadicky umístěné reliéfy. Občas na konci okapů uvidíte gotické chrliče. Karlův most spojuje břehy uměle vytvořeného kanálu, měří asi třicet metrů a sochy na něm jsou z tak nekvalitního materiálu, že se v deštivém prostředí doslova roztékají.“

24

KARLŮV MOST PO ČÍNSKU

ABYCHOM SI SAMI SEBE MOHLI VÁŽIT

VLADIMÍRA GLATZOVÁ (51) Advokátka a partnerka společnosti Glatzová & Co. vystudovala Právnickou fakultu UK v Praze. V 90. letech absolvovala stáže v Londýně, Paříži a Frankfurtu nad Mohanem. V roce 1994 založila advokátní kancelář, která dnes zaměstnává 30 právníků. Deníkem HN je pravidelně hodnocena jako jedna z nejvýznamnějších žen českého byznysu. Je členkou divadelního souboru Depresivní děti touží po penězích, založila vlastní nadační fond.

1. V čem spočívá umění darovat?

V umění pochopit, že mnohé ze svého majetku můžeme celkem dobře postrádat a jiným to přinese podstatně víc. A také v ochotě vzdát se toho v jejich prospěch.

2. Děláte něco, co vám nepřináší materiální zisk a nesouvisí to s vaší rodinou?

Spoustu. Hlavně se to týká vzdělávání dětí v rozvojových zemích a podporuji také děti z dětských domovů v Praze. Jako advokátní kancelář pomáháme občanskému sdružení Život dětem, které například kupuje lékařské přístroje do nemocnic. Léta jsme rovněž podporovali nadaci Adra.

3. Vzpomenete si, kdy jste něco takového udělala poprvé a proč?

Měli jsme známou, veselou starší paní na vozíku. Jednou si stěžovala, že už nezvládá jezdit ven. Zaplatila jsem pečovateli, aby ji denně vozili do parku. Za 2000 korun měsíčně byla paní Pilná TAK šťastná, že jsem tolik radosti dlouho neviděla. A tak mě napadlo, kolik ty peníze přinesou měsíčně radosti mně. To, co si za ně pořídím, mi zdaleka nedá tolik jako vědomí, že paní Pilná jezdí po parku a raduje se zase ze života.

4. Která oblast filantropie je vám blízká?

Nejvíce potřebná pomoc dětem. Strádání v dětství ovlivní celý život, a proto se toho v raném věku dá nejvíce ovlivnit.

5. Jaký by měl být vztah mezi filantropickými aktivitami a státem?

Filantropie začíná tam, kam stát nemůže.

Stát funguje na velkoplošné podpoře podle nastavených kritérií. Úlohou filantropie je najít konkrétní projekty nebo lidi, kteří si podporu zaslouží, ale od státu ji nedostanou.

6. Mělo by se o filantropii mluvit?

Těžko říci. V ideálním světě by se o filantropii nemluvalo a téměř každý by se jí podle svých možností věnoval. Ale u nás nejsou lidé na filantropii moc zvyklí, a proto je asi třeba o ní mluvit, protože o čem se mluví, to se posílí. Příklady táhnou.

7. Myslíte si, že mecenáši a filantropové si svou činností vykupují svědomí?

Každý děláme dobro do jisté míry pro to, abychom si sami sebe mohli vážít. Někteří si možná dobrými skutky vykupují svědomí, ale na tom není nic špatného. To jen u nás lidé rádi hází bláto na bohaté filantropy. Když někdo dá peníze na charitativní účely, je to vždy chvályhodné, a je úplně jedno, jaké má pohnutky. Víím o spoustě lumpů, kteří na charitu nedají ani korunu.

8. Kdo nebo co rozhoduje o tom, kam nasměrujete svůj čas, peníze a energii?

Určitě do jisté míry náhoda. Podporuji cokoli, o čem se dozvím a osloví mě to. Jednou to jsou děti, jiní senioři, pak zase hudební festival, galerie, následky povodní.

9. Kdybyste měla neomezené množství prostředků a volného času, na co byste se zaměřila?

Na všechno.

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART OF GIVING

ČTVRTLETNÍK PRO OBNOVU
ČESKÉ FILANTROPIE

6 / PODZIM 2013

Vydává Nadace VIA, Jelení 195/9, 118 00 Praha 1
Redakční rada Jan Barta, Václav Dejčmar,
Petra Krystiánová, Miroslav Motejlek, Marek Šálek
Šéfredaktor Krystyna Wanatowiczová
Grafická úprava Robert V. Novák a Tomáš Břichcín
Jazyková redakce Erika Zlamalová
Externí spolupráce Zdeněk Justoň,
Miloslava Melanová, Ivan Motýl
Ilustrace Aneta Jochimová
Tisk T.A.Print

Vaše náměty a připomínky zasílejte na email:
krystynawanatowiczova@nadacevia.cz
ISSN 1805-4390, ev. č. MK ČR E 20786
Neprodejné

www.nadacevia.cz

